

Læknar eru hvattir til að koma á framfæri við ritstjórn eða pistlahöfund ábendingum um efni sem þeir vilja að fjallað verði um.

Trúnaðar- og þagnarskylda lækna

Trúnaðar- og þagnarskyldan er ein mikilvægasta skyldan sem læknar undirgangast. Hún er hvort tveggja í senn lagaskylda og siðferðisskylda því hún á sér stoð í siðareglum lækna og almennri löggjöf. Í 13. gr. siðareglna lækna segir að lækni sé óheimilt að skýra frá nokkru um sjúkling nema með samþykki hans eða eftir úrskurð dómara eða samkvæmt lagaboði. Meginreglan er því sú að til að aflétta trúnaðar- og þagnarskyldu þarf samþykki sjúklingsins.

Frá þessu er sú undantekning að í löggjöf getur verið mælt fyrir um frávik frá trúnaðar- og þagnarskyldunni og á grundvelli lagaákvæða er dómara heimilt að mæla svo fyrir að læknir svari spurningum fyrir dómi þó ekki liggi fyrir samþykki sjúklingsins.

Um trúnaðar- og þagnarskyldu lækna er fjallað í III. kafla laga um réttindi sjúklunga nr. 74/1997 og 17. gr. laga um heilbrigðisstarfsmenn nr. 34/2012. Í 12. gr. laga um réttindi sjúklunga segir að starfsmaður í heilbrigðisþjónustu skuli gæta fyllstu þagmælsku um allt sem hann kemst að í starfi sínu um heilsufar sjúklings, ástand, sjúkdómsgreiningu, horfur og meðferð ásamt öðrum persónulegum upplýsingum. Þagnarskyldan helst þó að sjúklingur andist og þó að starfsmaður láti af störfum. Mæli ríkar ástæður með því getur starfsmaður látið í té upplýsingar með hliðsjón af vilja hins látna og hagsmunum hlutaðeigandi. Sé starfsmaður í vafa getur hann borið málið undir landlækni. Í 13. gr. sömu laga er fjallað um undanþágur frá þagnarskyldunni. Samþykki sjúklings eða forráðamanns leysir starfsmann undan þagnarskyldu. Þar kemur einnig fram að þagnarskyldan nái ekki til atvika sem starfsmanni í heilbrigðisþjónustu ber að tilkynna samkvæmt öðrum lagaákvæðum. Í þeim tilvikum beri starfsmanni skylda til að koma upplýsingum um atvikið á framfæri við þar til bær yfirvöld. Í 17. gr. laga um heilbrigðisstarfsmenn er ákvæði efnislega samhljóða þagnar- og trúnaðar-

skylduákvæðunum í lögum um réttindi sjúklunga.

Tilkynningarskyldan er mikilvægt frávik frá trúnaðar- og þagnarskyldunni. Í lögum um réttindi sjúklunga er vísað í ákvæði barnaverndarlaga í þessu sambandi enda er í 17. gr. barnaverndarlaga nr. 80/2002 fjallað um tilkynningarskyldu þeirra sem afskipti hafa af börnum. Læknar eru ein þeirra starfsstétta, sem tilkynningarskyldan nær til. Læknum ber að gera barnaverndarnefnd viðvart ef ætla má að aðstæður barns séu þannig að það búi við óviðunandi uppeldisaðstæður, verði fyrir ofbeldi eða annarri vanvirðandi háttsemi eða sé sjálft að stofna heilsu sinni og þroska í alvarlega hættu. Ákvæði um tilkynningarskyldu, sem gengur framur trúnaðar- og þagnarskyldu er víðar að finna í löggjöf. Í 1. mgr. 9. gr. sóttvarnalaga nr. 19/1997 segir að læknir sem kemst að því í starfi sínu að einstaklingur hefur smitast af smitsjúkdómi sem samkvæmt lögum er tilkynningarskyldur eða hefur rökstuddan grun um að svo sé, skuli þegar í stað tilkynna það sóttvarnalækni. Í 3. mgr. 79. gr. laga um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi á vinnustöðum nr. 46/1980 segir að læknir, sem kemst að því eða fær grun um að starfsmaður eða hópur starfsmanna hafi atvinnusjúkdóm, atvinnutengdan sjúkdóm eða hafi orðið fyrir öðrum skaðlegum áhrifum vegna starfa sinna, skuli án ástæðulausrar tafar tilkynna það til Vinnueftirlits ríkisins.

Í 44. gr. barnaverndarlaga er enn fremur sérstök upplýsingaskylda lögð á heilbrigðis- og sjúkrastofnanir, sjálfstætt starfandi heilbrigðisstarfsmenn og ýmsa fleiri um það að láta barnaverndarnefnd í té, endurgjaldslaust, eftir að tekin hefur verið ákvörðun um könnun máls, upplýsingar og afrit af nauðsynlegum gögnum um heilsu barns, foreldra þess og annarra heimilismanna, þar á meðal upplýsingar um ástand viðkomandi og batahorfur auk annarra upplýsinga sem nefndin telur að skipt geti máli fyrir úrlausn málsins.

Dögg Pálsdóttir
lögfræðingur
Læknafélags Íslands

DoggP@lis.is

Í skýringum með ákvæðinu kemur fram að þessi upplýsingaskylda gangi framur þagnarskyldu hlutaðeigandi aðila.

Á úrskurð dómara reynir þegar kemur að vitnaskyldu lækna og annarra heilbrigðisstarfsmanna. Um vitnaskylduna er fjallað í 3. mgr. 18. gr. laga um heilbrigðisstarfsmenn. Þar segir að heilbrigðisstarfsmaður verði ekki leiddur fram sem vitni í einkamálu gegn vilja sjúklings nema ætla megi að úrslit málsins velti á vitnisburði hans eða málið sé mikilvægt fyrir málsaðila eða þjóðfélagið, hvort tveggja að mati dómara. Í slíkum tilvikum beri heilbrigðisstarfsmanni að skýra frá öllu sem hann veit og telur að hugsanlega geti haft áhrif á málið. Slíkur vitnisburður fer fram fyrir luktum dyrum. Um vitnaskyldu lækna í opinberum málum er fjallað í 119. gr. laga um meðferð sakamála nr. 88/2008. Meginreglan hér er hin sama, vitni er óheimilt án leyfis þess sem í hlut á að svara spurningum um einkahagi manns sem vitninu hefur verið trúað fyrir í starfi. Ákvæðið tilgreinir nokkrar starfsstéttir, m.a. lækna. Telji dómari að vitnisburður geti ráðið úrslitum um niðurstöðu máls getur hann þrátt fyrir meginregluna ákveðið að vitni skuli svara spurningum um tiltekin atriði enda séu ríkar hagsmunir af því að spurningunum verði svar að en trúnaði haldið. Ef dómari er í vafa getur hann áður en hann tekur ákvörðun lagt fyrir vitni að tjá sér í trúnaði hvers efnis svarið yrði. Í skýringum með ákvæðinu kemur fram að þegar dómari tekur ákvörðun leggur hann annars vegar mat á trúnaðarsambandið og eðli þess og hins vegar á alvarleika málsins. Því alvarlegri sem sakargiftir eru, þeim mun líklegri væri að trúnaði yrði aflétt og því ríkar sem trúnaður er, þeim mun líklegri væri að hann héldi.

Það er mikilvægt að læknar og sjúklingar geri sér grein fyrir tilvist þessara mikilvægu frávikna frá trúnaðar- og þagnarskyldunni.